

İSİM-MÜSEMMA

Kelam âlimleri tarafından tartışma konusu edilen şeylerden birisi de isim ve müsemma alakasıdır. Kelam uleması arasında meydana gelen teknik tartışmalara mümkün olduğu kadar girmemeye gayret gösteriyoruz. Çünkü burada asıl maksadımız, Bediuzzaman Said Nursi'nin konuya nasıl baktığını, ne şekilde yaklaştığını ifade etmeye çalışmaktır.

İsim, bir hakikate delâlet eden lafız; müsemma bu hakikatin kendisi olarak ifade edilmiştir. Müsemmanın zihni veya harici vücudu olan bir varlık olması fark etmiyor. İsim olan kelime, müsemmayı ifade ediyor. “Âdem” lafzı bir isimdir. Bunu insanlığın atası olan ve harici bir vücudu bulunan ilk insanı, Âdem'i (a.s.) ifade etmek için kullanıyoruz.

Kur'ân-ı Kerîm'de, “Âdem'e bütün isimleri öğretti” (el-Bakara 2/31) şeklinde ifade edilen “isimler”den maksat ise, ister harici vücudu olsun ister zihni vücut sahibi olsun, bütün varlıkların isimleri kastedilmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'de tesmiye mastarından türemiş olarak, “ism”, “esma” veya “semy” kelimeleri yetmiş bir yerde geçmektedir.

İsimler, müsemmayı tanımaya ve anlamaya yardımcı olurlar. İsim, medlûlü anlatma manasında kullanılmaktadır. Burada, harflere veya kelimelere dökülen lafzı tartışma konusu etmek yerine, o lafzın delalet ettiği müsemmayı anlamaya çalışmak asıl hedef olmalıdır. Kelimenin yapısını, köklerini, müştaklarını tartışmak asıl hedef değildir. Nitekim, Ebû Mansûr el-Mâtürîdî'ye göre de isimler, yani “Esmâ-i Hüsnâ” Allah'ın zâtına delâlet eden ve medlûlü hatırlatan vasıtalar olarak kabul edilmektedir. Bu manaya göre isim ve müsemma aynıdır. Burada kastedilen, harflerin dizilmesinden meydana gelen söz değil, onun ifade ettiği müsemma kastediliyor.

Biz manaları kelimelerle düşünür ve anlarız. Mesela, “fazilet” kelimesi zihnimize bir manayı ifade eder. O manayı bu kelime ile düşünür ve anlarız. “Fazilet” kelimesini kaldırdığımız zaman onun müsemması olan manayı da düşüneyiz ve anlayamayız. Yani müsemmayı anlamanın yolu onları ifade eden isimlerden geçmektedir. O isimler olmadan müsemma anlaşamıyor.

Allah hakkında bilgi sahibi olmanın yolu, O'nun isim ve sıfatlarını doğru anlamaktan geçmektedir. Bunun dışında başka bir yolu da yoktur. Kur'an-ı Kerim de bu yolu izlemektedir. "En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin ve O'nun isimleri hakkında gerçeği çarpıtanları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasına çarptırılacaklardır." (Â'raf, 7/180)

Bediuzzaman olaya nasıl bakıyor?

O da, isim ve müsemma konusunda bu Kur'anî yolu takip etmektedir. Esmâ-i Hüsnâ'nın şumulünden, bütün mevcudatı ihata ettiğinden, bütün mevcudatta hükümran olduğundan bahsetmektedir. Birkaç misal aktaralım. İfadeler muhteşem bir derinliğe sahip oldukları için onlara dokunmayı uygun bulmadık. Aynen naklediyoruz.

"Kezâlik, esmâ-i İlâhiyeden bir hüceyreye veya bir mikroba tecellî eden bir isim, kâinatı ihata eden isim ile müttehiddir. Çünkü müsemmaları birdir. Meselâ: Bütün kâinata taalluk ve tecellî eden Alîm ismiyle bir zerreye taallûk eden Hâlık ismi, müsemmada müttehiddirler. Hurma ağacına taallûk eden Musavvir ismiyle de, semeresine taallûk ve tecellî eden Münşi ismi, müsemmada müttehiddirler. Zaten en büyük şeye tecellî eden isim ile en küçük birşeye de tecellî etmemesi muhaldir." (Mesnevi-i Nuriye, s.249)

"Cenâb-ı Hak kâinatı teşkil eden zerrâtı şeriat-ı fitriyesine musahhar ve mûtî ve evâmîr-i tekviniyesine de münkad ve mümessil kılmıştır. Bir arı, "Kün" emrine imtisalen matlup bir şekle girdiği gibi, herhangi bir hayvan da aynı emre imtisalen, irade edilen vaziyetlere girer." (Mesnevi-i Nuriye, s.249)

"Âlemde her bir şey, bütün eşyayı kendi Hâlıkına verir. Ve dünyada herbir eser, bütün âsârı kendi Müessirinin eserleri olduğunu gösterir. Ve kâinatta herbir fiil-i icadî, bütün ef'âl-i icadiyeyi kendi Fâilinin fiilleri olduğunu ispat eder. Ve mevcudatta tecellî eden herbir isim, bütün esmâyı kendi Müsemmasının isimleri ve ünvanları olduğuna işaret eder. Demek, herbir şey, doğrudan doğruya bir burhan-ı vahdâniyettir ve marifet-i İlâhiyenin bir penceresidir.

"Evet, herbir eser, hususan zîhayat olsa, kâinatın küçük bir misal-i musağğarıdır ve âlemin bir çekirdeğidir ve küre-i arzın bir meyvesidir. Öyle ise, o misal-i musağğarı, o çekirdeği, o meyveyi icad eden, herhalde bütün kâinatı icad eden yine Odur. Çünkü, meyvenin mucidi, ağacının mucidinden başkası olamaz. Öyle ise, herbir eser, bütün âsârı Müessirine verdiği gibi, herbir fiil dahi, bütün ef'âli Fâiline isnad eder.

"Çünkü, görüyoruz ki, herbir fiil-i icadî, ekser mevcudatı ihata edecek derecede

geniş ve zerreden şümusa kadar uzun birer kanun-u hallâkiyetin ucu olarak görünüyor. Demek, o cüz'î fiil-i icadî sahibi kim ise, o mevcudatı ihata eden ve zerreden şümusa kadar uzanan kanun-u küllî ile bağlanan bütün ef'âlin Fâili olmak gerektir.

“Evet, bir sineği ihyâ eden, bütün hevâmı ve küçük hayvânâtı icad eden ve arzı ihyâ eden Zât olacaktır. Hem Mevlevî gibi zerreyi döndüren kim ise, müteselsilen mevcudatı tahrik edip, tâ şemsi seyyârâtıyla gezdiren aynı Zât olmak gerektir. Çünkü kanun bir silsiledir; ef'âl onunla bağlıdır.

“Demek, nasıl herbir eser, bütün âsârı Müessirine verir; ve herbir fiil-i icadî, bütün ef'âli Fâiline mal eder. Aynen öyle de, kâinattaki tecellî eden herbir isim, bütün isimleri kendi Müsemmâsına isnad eder ve Onun ünvanları olduğunu ispat eder. Çünkü, kâinatta tecellî eden isimler, devâir-i mütedahile gibi ve ziyadaki elvân-ı seb'a gibi birbiri içine giriyor, birbirine yardım ediyor, birbirinin eserini tekmil ediyor, tezyin ediyor.

“Meselâ, Muhyî ismi birşeye tecellî ettiği vakit ve hayat verdiği dakikada, Hakîm ismi dahi tecellî ediyor, o zîhayatın yuvası olan cesedini hikmetle tanzim ediyor. Aynı halde Kerîm ismi dahi tecellî ediyor, yuvasını tezyin eder. Aynı anda Rahîm isminin dahi tecellîsi görünüyor; o cesedin şefkatle havâicini ihzar eder. Aynı zamanda Rezzâk ismi tecellîsi görünüyor; o zîhayatın bekâsına lâzım maddî ve mânevî rızkını ummadığı tarzda veriyor, ve hâkezâ... Demek, Muhyî kimin ismi ise, kâinatta nurlu ve muhît olan Hakîm ismi de Onundur ve bütün mahlûkatı şefkatle terbiye eden Rahîm ismi de Onundur ve bütün zîhayatları keremiyle iâşe eden Rezzâk ismi dahi Onun ismidir, ünvanıdır, ve hâkezâ...

“Demek, herbir isim, herbir fiil, herbir eser öyle bir burhan-ı vahdâniyettir ki, kâinatın sahifelerinde ve asırların satırlarında yazılan ve mevcudat denilen bütün kelimâtı, Kâtibinin nakş-ı kalemi olduğuna delâlet eden birer mühr-ü vahdâniyet, birer hâtem-i ehadiyettir.” (Mektubat, s. 466-467)

“Alleme=Öğretti” Bu kelimenin ihtiyar edilmesi, ilmin ulüvv-ü kadrine ve kadrinin yüksek derecesine ve hilâfete mihver olduğuna işarettir.

Ve keza, esmânın tevkîfine, yani Şâri' tarafından bildirilmiş olduğuna remzdir. Zaten esmâ ile müsemmeat arasında takip edilen münasebât-ı vaz'îye, bunu teyid ediyor. (İşârâtü'l-İ'câz, s. 358)

“el-esmâe=isimleri” isim ve sıfat ve hâsiyet gibi eşyayı birbirinden ayırıp temyiz ve tayin eden alâmet ve nişanlardır; yahut insanlar arasında münkasım olan lügatlardır.

“Aradahüm=onlara arz etti” Arz edilen eşya olduğu halde, zamirin esmaya rücûundan, ismin ayn-ı müsemmâ olduğuna kail olan Ehl-i Sünnetin mezhebine işarettir. (İşârâtü'l-İ'câz, s. 358)

“Evet, nasıl ki kelâm sıfatı, vahiyler ve ilhamlarla Zât-ı Akdesi tanıttırır. Öyle de, kudret sıfatı dahi, mücessem kelimeleri hükmünde olan san'atlı eserleriyle o Zât-ı Akdesi bildirir ve kâinatı baştanbaşa bir furkan-ı cismânî (cismani bir Kur'an) mahiyetinde gösterip bir Kadîr-i Zülcelâli tavsif ve tarif eder.

Ve ilim sıfatı dahi hikmetli, intizamlı, mizanlı olan bütün masnuat miktarınca ve ilimle idare ve tedbir ve tezyin ve temyiz edilen bütün mahlûkat adedince, mevsufları olan birtek Zât-ı Akdesi bildirir.

Ve hayat sıfatı ise, kudreti bildiren bütün eserler ve ilmin vücudunu bildiren bütün intizamlı ve hikmetli ve mizanlı ve ziynetli suretler, haller ve sair sıfatları bildiren bütün deliller, sıfat-ı hayatın delilleriyle beraber, hayat sıfatının tahakkukuna delâlet ettikleri gibi; hayat dahi, bütün o delilleriyle, âyineleri olan bütün zîhayatları şahit göstererek Zât-ı Hayy-ı Kayyûmu bildirir. Ve kâinatı, serbeser her vakit taze taze ve ayrı ayrı cilveleri ve nakışları göstermek için, daima değişen ve tazelenen ve hadsiz âyinelerden tereküp eden bir âyine-i ekber suretine çevirir. Ve bu kıyasla, görmek ve işitmek, ihtiyar etmek ve konuşmak sıfatları dahi, herbiri birer kâinat kadar, Zât-ı Akdesi bildirir, tanıttırır.

Hem o sıfatlar Zât-ı Zülcelâlin vücuduna delâlet ettikleri gibi, hayatın vücuduna ve tahakkukuna ve o Zâtın hayattar ve diri olduğuna dahi bedahetle delâlet ederler. Çünkü, bilmek, hayatın alâmeti; işitmek, dirilik emâresi; görmek, dirilere mahsus; irade, hayat ile olabilir; ihtiyarî iktidar, zîhayatlarda bulunur; tekellüm ise, bilen dirilerin işidir.

İşte, bu noktalardan anlaşılır ki, hayat sıfatının yedi defa kâinat kadar delilleri ve kendi vücudunu ve mevsufun vücudunu bildiren burhanları vardır ki, bütün sıfatların esası ve menbaı ve İsm-i Âzamın masdarı ve medarı olmuştur. (Şualar, s.200)